

Aynı Sınıf Düzeyi İçin Hazırlanan Türkçe Ders Kitaplarının Ortak Sözvarlığı Açısından Karşılaştırılması *

Özay KARADAĞ**

Öz

Türkçe eğitiminin temel araçları ders kitaplarıdır. Ders kitapları eğitim öğretim sürecinin verimliliğinde büyük bir rol oynamaktadır. Öğretmenler ağırlıklı olarak ders kitaplarında yer alan metinleri ve etkinlikleri kullanarak Türkçe dersinin hedeflerine ulaşmaya çalışmaktadır. Öğretim programına uygun olarak hazırlanan ders kitapları tematik bir metin seçkisi özelliği göstermektedir. Ortaokul düzeyinde metinlerle birlikte metne bağlı etkinlikleri içeren ders kitapları Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ve özel yayınevleri tarafından hazırlanmakta ve Talim ve Terbiye Kurulu onayıyla yürürlüğe girmektedir. 2018-2019 eğitim öğretim yılında ortaokul düzeyinde yedi ders kitabı bulunmaktadır. Altıncı ve yedinci sınıf düzeylerinde hem MEB hem de özel yayınevlerinin Türkçe ders kitabı bulunmaktadır. Ders kitaplarındaki metinler öğretim programında yer alan zorunlu ve seçmeli temalara uygun olarak seçilmektedir. Aynı düzey için hazırlanan ders kitaplarında farklı temaların seçilmesi durumu kitapların söz varlığı bakımından niteliklerini değiştirebilmektedir. Bu çalışmada altıncı sınıf düzeyi için MEB Yayınları ve Eksen Yayıncılık tarafından hazırlanan altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarının söz varlığı bakımından bir karşılaştırması yapılmaktadır. Çalışmada her iki kitabın söz varlığı belirlenerek karşılaştırılmış ve ortak söz varlığı belirlenmiştir. İki kitap arasındaki söz varlığı benzerliğinin %45'in altında olduğu tespit edilmiştir. Ders kitaplarından elde edilen sonuçlar Türkçede en sık kullanılan 1000 kelime ile karşılaştırılmıştır. MEB tarafından yayımlanan Türkçe ders kitabındaki metinlerde Türkçede en sık kullanılan 1000 kelimeye %74,4 oranında (744 kelime), Eksen Yayıncılık tarafından yayımlanan Türkçe ders kitabında ise %69,2 oranında (692 kelime) yer verdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmada ayrıca her iki kitapta ortak olarak bulunan 1.197 kelimenin Türkçenin en sık kullanılan ilk 1000 kelimedenden 588'ini içerdiği belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar farklı yayınevleri tarafından hazırlanan ders kitaplarının aynı sınıf düzeyindeki öğrencilere ortak söz varlığı kazandırmak bakımından yeterli olmadığı sonucunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe ders kitapları, ortaokul, söz varlığı, ortak söz varlığı, kelime sıklığı

Comparison of Turkish Textbooks Prepared for the Same Grade Levels in Terms of Common Vocabulary

Abstract

The basic tools of Turkish education are textbooks. Textbooks play a major role in the efficiency of the educational process. The teachers try to reach the objectives of the Turkish course by using mostly the texts and activities in the textbooks. Textbooks prepared in accordance with the curriculum show a feature of thematic text selection. Textbooks containing text-related activities along with texts at secondary school level are prepared by the Ministry of National Education

* Bu çalışma 26-27 Eylül 2019 tarihlerinde Bakü'de gerçekleştirilen XIV. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı'nda Aynı Sınıf "Aynı Sınıf Düzeyine Yönelik Hazırlanan Farklı Yayınevlerine Ait Ders Kitaplarının Söz Varlığı Açısından Karşılaştırılması" isimli sözlü bildirin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş hâlidir.

** Doç. Dr. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Ankara, ozaykaradag@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4596-1203

(MONE) and private publishers and come into force with the approval of the Board of Education. There are seven textbooks at secondary school level in the 2018-2019 academic year. In the sixth and seventh grade levels, both MEB and private publishing houses have Turkish textbooks. The texts in the textbooks are selected in accordance with the compulsory and elective themes in the curriculum. The selection of different themes in the textbooks prepared for the same level may change the quality of the books in terms of vocabulary. In this study, a comparison of sixth grade Turkish textbooks prepared by the Ministry of National Education and Eksen Publishing for the sixth grade level is made. In this study, the vocabulary of both books was determined and compared and common vocabulary was determined. The similarity of vocabulary between the two books was found to be below 45%. The results obtained from the textbooks were compared with the 1000 most commonly used words in Turkish. In the Turkish textbook published by the Ministry of National Education, it was found that the most frequently used 1000 words in Turkish were 74.4% (744 words) and 69.2% (692 words) in the Turkish textbook published by Eksen Publishing. In the study, it was also determined that 1,197 words, which are common to both books, contain 588 of the first 1000 words most commonly used in Turkish. The results show that the textbooks prepared by different publishers are not sufficient to provide common vocabulary to students at the same grade level.

Keywords: Turkish textbooks, secondary school, vocabulary, common vocabulary, word frequency

Giriş

Ortaokul düzeyinde eğitim gören öğrencilerin söz varlığı gelişimi açısından Türkçe ders kitapları işlevsel araçlardır. Ders kitaplarındaki metinler ve metinlere bağlı olarak oluşturulan etkinlikler aracılığıyla genelde öğretim programının amaçlarına ulaşmak, özelde öğrencilerin kelime bilgilerini geliştirmek hedeflenir. Bu açıdan ders kitaplarına alınan metinlerin içerdiği söz varlığı son derece önemlidir. Kitapların okullarda ağırlıklı ve en önemli eğitim aracı olarak kullanılıyor olması (Özbay, 2003; Kurudayıoğlu ve Karadağ, 2006; Karadağ ve Kurudayıoğlu, 2010; Karagöl ve Tarakçı, 2019; Köşker, 2019) Türkçe ders kitaplarındaki metinleri ve içerdikleri söz varlığını daha da kritik hâle getirmektedir.

Türkiye’de eğitim sisteminin en önemli unsurlarından biri kuşkusuz ders kitaplarıdır. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), gerek bakanlık gerekse özel yayınevleri tarafından hazırlanan ve Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) tarafından onaylanan ders kitaplarını, tüm okullarda, öğrencilere ücretsiz olarak dağıtmakta ve kaynak kitap kullanılmasına izin vermemektedir. Bütün dersler için geçerli olmak üzere, bu durum ders kitaplarının okullarda temel ve yaygın bir eğitim-öğretim aracı olarak kullanılmasını sonucunu doğurmaktadır.

Türk eğitim sisteminde, ders kitaplarının baskın eğitim-öğretim aracı olarak kullanılması, bu kitapların nitelikleri üzerinde çok daha titiz olunması gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır. Öğretim programlarında belirlenen amaçlara ulaşabilmek açısından, ders kitaplarının öğrencilere her bakımdan zengin ve kusursuz bir içerik sunması son derece önemlidir.

Ders kitaplarının niteliklerinin neler olması gerektiği Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği (MEB, 2012) ile belirlenmektedir. Yönetmelik, ders kitaplarında aranacak nitelikleri, kitapların sağlanma usullerini, kitapların hazırlanması ve kabul edilmesi sürecini

Aynı Sınıf Düzeyi İçin Hazırlanan Türkçe Ders Kitaplarının Ortak Sözvarlığı Açısından Karşılaştırılması

açıklamaktadır (MEB, 2012). Bu yönetmelikte öğrencilerin söz varlığının geliştirilmesine yönelik bir açıklama bulunmamaktadır.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan Taslak Ders Kitabı ve Eğitim Araçları ile Bunlara Ait E-İçeriklerin İncelenmesinde Değerlendirmeye Esas Olacak Kriterler ve Açıklamaları (TTKB, 2018) isimli doküman kurul onayına sunulacak taslak ders kitaplarının hangi açılardan değerlendirileceğini ortaya koymaktadır. Bu dokümanda söz varlığı ile ilgili olarak “2.4.1. Öğrencilerin seviyelerine uygun ve söz varlıklarını zenginleştirmeye yönelik bir dil kullanılmalıdır.” maddesi ile bu madde altında “Metinler işlenecek konuya ve öğrenci seviyesine uygun, öğrencilerin kavram düzeylerini geliştirecek nitelikte olmalıdır.” açıklaması yer almaktadır (TTKB, 2018). Ders kitaplarının kabul sürecindeki değerlendirmede, tüm dersler için geçerli olmak üzere, kitapların öğrencilerin söz varlığını zenginleştirecek kavram düzeylerini geliştirecek özelliklere sahip olması beklenmektedir. Bu durum, Türkçe ders kitapları özelinde çok daha önemli bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Söz varlığı, Türkçe Sözlük'te (2010:1807), “Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler.” şeklinde tanımlanır. Aksan (2002:13-14) söz varlığının sözcükler, ikilemeler, deyimler, atasözleri, kalıp sözler (ilişki sözleri) ve kalıplaşmış sözlerden oluştuğunu bildirmektedir. Söz varlığı, dil açısından hem tarihsel hem eş zamanlı olarak dildeki bütün söz unsurlarını içerirken birey açısından herhangi bir yaş düzeyinde sahip olunan dil birikimine karşılık gelmektedir. Söz varlığı içinde en büyük alanı sözcükler oluşturmaktadır. Başka bir deyişle söz varlığının temeli de sözcüklerdir.

Bireylerin söz varlığı gelişiminde ailenin etkisi çok büyüktür. Özellikle dil edinimi döneminde, aile çevresinde üretilen dil, çocuk açısından söz varlığının temelini oluşturur. Gelişim sürecinde çocuğun etkileşime girdiği gerek çocuk gerek yetişkin her kişi söz varlığının zenginleşmesine etki etmektedir. Okul çağına gelen çocuk, okuma becerisi kazanarak söz varlığını bireysel olarak da geliştirebileceği muazzam bir beceri edinmiş olur.

Örgün eğitimle birlikte ders kitapları söz varlığının kaynakları arasına girmektedir. Bütün ders kitapları için söz konusu olan bu durum, Türkçe ders kitapları açısından daha da kritiktir. Türkçe dersi Öğretim Programında (MEB, 2019) söz varlığının geliştirilmesi bir amaç olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla Türkçe ders kitaplarının öğrencilerin söz varlığını geliştirecek niteliklere sahip olması gerekmektedir. Türkçe ders kitapları ilgili sınıf düzeyinin söz varlığı özelliklerine uygun olmanın yanı sıra öğrencilerin yeni kazanacakları söz varlığı unsurlarını da içermek durumundadır. Bu açıdan bakıldığında kitaplara alınacak metinler genel olarak Türkçede, özelde ilgili yaş grubunda sık kullanılan kelimeleri içermeli, bunların yanında öğrencilere söz varlığı açısından bir gelişim alanı sunmalıdır.

Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler söz varlığının temel kaynaklarıdır. Öğrenciler söz varlığı unsurlarıyla metin bağlamında karşılaşmaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programında (MEB, 2019) bulunan tema ve alt temalar çerçevesinde seçilen metinler aracılığıyla dil becerileri için belirlenen kazanımlara ulaşmak hedeflenmektedir. Sınıf düzeylerine göre metin türlerinin neler olacağı da programda belirlenmiştir. Gerek alıcı gerek üretici dil becerilerinin geliştirilmesine yönelik sınıf içi uygulamalara çoğunlukla ders kitaplarına seçilen metinler kaynaklık etmektedir.

Söz varlığı açısından aynı düzey için hazırlanan birden çok Türkçe ders kitabının ne oranda benzerlik gösterdiği cevaplanması gereken bir sorudur. MEB, aynı sınıf düzeyi için birden çok ders kitabı kabul etmekte ve bu kitapları farklı illerdeki öğrencilere ücretsiz olarak dağıtmaktadır. Türkçe ders kitapları hazırlanırken Türkçe Dersi Öğretim Programında (MEB, 2019) yer alan tema ve alt temalarla, ilgili sınıf düzeyi için belirlenen metin türleri esas alınmasına rağmen söz varlığı bakımından farklılaşma söz konusu olmaktadır. Aynı sınıf düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının söz varlığı arasındaki farklılaşma olağan olsa da kitapların yüksek düzeyde ortak bir söz varlığı içermesi gerektiği de açıktır.

Bu çalışmanın birinci amacı ortaokul altıncı sınıf düzeyi için hazırlanan MEB ve Eksen Yayıncılık'a ait Türkçe ders kitaplarının söz varlığını belirlemektir. İkinci olarak ders kitaplarının ortak söz varlığını belirlemek, son olarak da Türkçede en sık kullanılan ilk 1000 kelimenin ders kitaplarında ne oranda yer aldığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu yolla aynı sınıf düzeyi için farklı yayınevleri tarafından hazırlanan Türkçe ders kitaplarının ortak söz varlığı kazandırma ve ders kitaplarının Türkçede en sık kullanılan 1000 kelimeye yer verme durumları ortaya konmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma bir durum çalışmasıdır. Durum çalışması, gerçek bir yaşam, sınırlı bir durum ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlandırılmış durumlar hakkında çoklu bilgi kaynakları aracılığıyla detaylı ve derinlemesine bilgi toplanan, bir durum betimlemesi ya da durum temalarının ortaya konduğu nitel bir yaklaşımdır (Creswell, 2016). Araştırmada, birden çok analiz birimi kullanıldığından (Şimşek ve Yıldırım, 2013) iç içe geçmiş tek durum deseni ortaya çıkmaktadır. Araştırmada iç içe geçmiş durumları, Türkçe ders kitaplarının söz varlığı, ders kitaplarının söz varlığı bakımından ortaklığı ve ders kitaplarının Türkçede en sık kullanılan 1000 kelimeye yer verme oluşturmaktadır.

İnceleme Nesneleri

Araştırmanın inceleme nesnelерini 2018-2019 eğitim öğretim yılında ortaokul altıncı sınıf düzeyi için MEB tarafından kabul edilerek öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılan MEB Yayınları Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı (Ceylan vd., 2018), Eksen Yayıncılık 6. Sınıf Ortaokul Türkçe Ders Kitabı (Şekerci, 2018) ve Aksan vd. (2017) tarafından yayımlanan A Frequency Dictionary

Aynı Sınıf Düzeyi İçin Hazırlanan Türkçe Ders Kitaplarının Ortak Sözcüğü Açısından Karşılaştırılması

of Turkish (Türkçe Sıklık Sözlüğü) adlı çalışmada listelenen Türkçede en sık kullanılan 1000 kelime oluşturmaktadır. 2018-2019 eğitim öğretim yılında MEB tarafından ortaokul düzeyinde yedi ders kitabı kabul edilmiştir. Ortaokul altıncı sınıf için iki, yedinci sınıf için üç farklı Türkçe ders kitabı, beşinci ve sekizinci sınıflar içinse birer Türkçe ders kitabı bulunmaktadır. Çalışmada ekonomiklik açısından aynı düzey için hazırlanan iki farklı Türkçe ders kitabı incelenmesi hedeflendiğinden altıncı sınıf kitapları inceleme nesnelere olarak belirlenmiştir. Çalışmada ders kitaplarında yer alan okuma ve serbest okuma metinleri incelenmiştir. Dinleme metinleri incelemeye alınmamıştır. Etkinliklerde yer alan ve sürekli tekrar eden yönergelerin sıklık bakımından yanıltıcı bir sonuç doğurabileceği gerekçesiyle çalışmada okuma ve serbest okuma metinleri incelenmiştir. Türkçe için yayımlanmış derlem temelli en kapsamlı sıklık listesi Aksan vd. (2017) tarafından yayımlanan A Frequency Dictionary of Turkish (Türkçe Sıklık Sözlüğü) olduğu için karşılaştırmada kullanılacak Türkçenin en sık 1000 kelimesi inceleme nesnesi olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Doküman incelemesinin veri toplama aracı olarak kullanıldığı çalışmada elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuş ve bu analiz sonucunda oluşturulan kategorilerde yer alan nicel bulgular betimsel analiz ile yorumlanmıştır. Çalışmada karşılaştırmaya esas inceleme nesnesi olarak kullanılan Aksan vd. (2017) tarafından yayımlanan A Frequency Dictionary of Turkish (Türkçe Sıklık Sözlüğü) söz varlığının ana unsuru olan temel kelimelere göre oluşturulmuş; deyimler, atasözleri, kalıp sözler gibi söz varlığının diğer unsurlarına yer verilmemiştir. Bu sebeple araştırma, söz varlığının ana unsuru olan temel kelimelerle sınırlandırılmıştır. Çalışmada, ders kitaplarında yer alan metinler Simple Concordance Program 4.07 ile analiz edilmiştir. Kitapların kelime listeleri oluşturulduktan sonra kelime listeleri kendi aralarında karşılaştırılmış, kitaplarda ortak olarak kullanılan kelimeler belirlenmiş, her kitabın kelime listesi ve kitaplarda ortak olarak kullanılan kelimelerin listesi Türkçede en sık kullanılan 1000 kelime ile aynı programla karşılaştırılarak bulgular elde edilmiştir.

Bulgular

Araştırmada incelenen iki farklı yayınevine ait Türkçe ders kitaplarının kelime sıklıkları ayrı ayrı belirlenmiş, elde edilen kelime listeleri karşılaştırılarak kitaplar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya çıkarılmıştır. Türkçede en sık kullanılan 1000 kelime listesi ile önce kitaplar tek tek ardından kitapların ortak kelimeleri ile karşılaştırılarak bulgular elde edilmiştir.

MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabına İlişkin Bulgular

Bu kitapta 32 okuma (anlama ve anlatma çalışmalarına esas metinler) ve serbest okuma metni bulunmaktadır. Kitapta yer alan metinlerin toplam kelime (tokens) sayısı 11.924'tür. Kitapta bulunan metinlerin farklı kelime (types) sayısı 2.803'tür. Farklı kelimelerin toplam kelimeye oranı (types/tokens)

kelime hazinesi katsayısını (Karadağ, 2018) ortaya koymaktadır. Bu ders kitabındaki metinlerin kelime hazinesi katsayısı $2.803/11.924=0,23507212$ 'dir. Bu değer yaklaşık her on kelimedenden 2,3'ünün farklı kelime (types) olduğu anlamına gelmektedir. Bu değer kitabın söz varlığı bakımından zengin olmadığını ortaya koymaktadır.

EKSEN 6. Sınıf Ortaokul Türkçe Ders Kitabı'na İlişkin Bulgular

Bu kitapta 32 okuma (anlama ve anlatma çalışmalarına esas metinler) ve serbest okuma metni bulunmaktadır. Kitapta yer alan metinlerin toplam kelime (tokens) sayısı 12.870'tir. Kitapta bulunan metinlerin farklı kelime (types) sayısı 2.729'dur. Bu ders kitabındaki metinlerin kelime hazinesi katsayısı $2.729/12.870=0,21204351$ 'dir. Elde edilen bu değer MEB Türkçe 6 ders kitabından yaklaşık 0,02 oranında daha düşüktür. Bu açıdan ele alındığında MEB Türkçe 6 ders kitabının kelime hazinesi bakımından daha zengin olduğu söylenebilir. Yine bu değer ders kitabındaki metinlerde yaklaşık her on kelimedenden 2,1'inin farklı kelime (types) olduğu anlamına gelmektedir. Bu değer kitabın söz varlığı bakımından zengin olmadığını ortaya koymaktadır.

Kitapların Ortak Söz Varlığına İlişkin Bulgular

MEB ve Eksen Yayıncılık'a ait ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan toplam kelimelerin (tokens) toplamı $(11.924+12870)$ 24.794'tür. Kitapların farklı kelimelerinin (types) toplamı $(2.803+2.729)$ 4.335'tir. Her iki kitaptaki metinlerde ortak olarak kullanılan kelime sayısı 1.197'dir. Bu durumda her iki kitaptaki metinlerde ortak olarak kullanılan 1.197 kelime MEB Türkçe 6 Ders Kitabı'ndaki farklı kelimelerin (types) yaklaşık %42,7'sini $(1.197/2.803 \times 100=42,70)$ oluşturmaktadır. Ortak olarak kullanılan 1.197 kelime Eksen 6. Sınıf Ortaokul Türkçe Ders Kitabı'ndaki farklı kelimelerin (types) yaklaşık %43,86'sını $(1.197/2.729 \times 100=43,86)$ oluşturmaktadır.

Ders Kitaplarındaki Metinlerin Türkçede En Sık 1000 Kelimeye Yer Verme Durumu

Türkçede en sık kullanılan 1000 kelime ile MEB Türkçe 6 Ders Kitabı'ndaki metinlerde kullanılan farklı kelimeler (types) karşılaştırıldığında elde edilen değer 744'tür. Bu değer Türkçede en sık kullanılan 1000 kelimedenden 256'sının bu kitapta yer almadığı anlamına gelmektedir. İletişimsel değeri çok yüksek olan Türkçenin en sık 1.000 kelimesine yer verme durumunu ortaya koyan 744 değerinin (%74,4) daha yüksek olması beklenmektedir.

Türkçede en sık kullanılan 1000 kelime ile Eksen Yayıncılık 6. Sınıf Ortaokul Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinlerde kullanılan farklı kelimeler (types) karşılaştırıldığında elde edilen değer 692'dir. Bu değer Türkçede en sık kullanılan 1000 kelimedenden 308'inin bu kitapta yer almadığı anlamına gelmektedir. İletişimsel değeri çok yüksek olan Türkçenin en sık 1.000 kelimesine yer verme durumunu ortaya koyan 692 değerinin (%69,2) daha yüksek olması beklenmektedir. Ayrıca bu kitabın Türkçedeki

Aynı Sınıf Düzeyi İçin Hazırlanan Türkçe Ders Kitaplarının Ortak Sözcüğü Açısından Karşılaştırılması

en sık 1000 kelimeye yer verme bakımından MEB Türkçe 6 kitabından daha geride kaldığı da görülmektedir.

Her iki kitapta ortak olan 1.197 kelime ile Türkçede en sık kullanılan 1000 kelimenin karşılaştırılması sonucu 588 kelimenin ortak olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu üç farklı kelime listesi arasındaki ortaklıktır. Bu karşılaştırmada elde edilen değer kitaplarla en sık 1000 kelime arasındaki tekli karşılaştırmalarda elde edilen değerler oldukça gerisinde kalmaktadır. Elde edilen bu sonuç kitapların Türkçedeki sıklığı yüksek kelimeler bakımından ortak kelime hazinesi kazandırma işlevlerinin yaklaşık %58,8 düzeyinde olduğunu ortaya koymaktadır ki bu değer son derece düşüktür.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada elde edilen ilk sonuç, metinleri incelenen Türkçe ders kitaplarının kelime hazinesi katsayılarının 0,23 ve 0,21 gibi düşük değerlere sahip olduğudur. Çalışmada ulaşılan ikinci sonuç aynı sınıf düzeyi için farklı yayınevleri tarafından hazırlanan 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin %45'in altında bir oranla (MEB %42,7; Eksen %43,86) 1.197 ortak kelime içerdiği. Çalışmada elde edilen üçüncü sonuç MEB tarafından yayımlanan Türkçe ders kitabındaki metinlerde Türkçede en sık kullanılan 1000 kelimeye %74,4 oranında (744 kelime), Eksen Yayıncılık tarafından yayımlanan Türkçe ders kitabında ise %69,2 oranında (692 kelime) yer verdiğidir. Çalışmada elde edilen dördüncü sonuç ise her iki kitapta ortak olarak bulunan 1.197 kelimenin Türkçenin en sık kullanılan ilk 1000 kelimedenden 588'ini içerdiğidir.

Öğrencilere ortak söz varlığı kazandırmanın önemi, birçok çalışmada (Güzel vd., 2005; Kurudayıoğlu ve Karadağ, 2006; Okur vd., 2010; Kurudayıoğlu, 2011; Soysal, 2016; Onan, 2016) dile getirilmektedir. Öğrencilerin eğitim sürecinde fırsat eşitliğinden yararlanması bakımından yüksek oranda ortak söz varlığına sahip olmaları gerekmektedir. Bu açıdan Türkçe ders kitapları arasındaki uyum son derece kritiktir. Ortaokul öğrencileri bu kademenin sonunda okuma becerisine yönelik lise giriş sınavıyla (LGS) karşılaşmaktadır. Öğrenciler açısından eşitliğin sağlanabilmesinin yollarından biri de kuşkusuz ortak söz varlığıdır. Bu sebeple eğitim sürecinde öğrencilerin söz varlığına kaynaklık eden farklı yayınevleri tarafından hazırlanmış Türkçe ders kitaplarının yüksek oranda ortak söz varlığı kazandırma özelliğine sahip olmaları beklenmektedir. Bu durum aynı sınıf düzeyinde çok daha kritik hâle gelmektedir.

Bu çalışmada elde edilen bu sonuçlar Kurudayıoğlu ve Karadağ (2006) tarafından 8. sınıf ders kitapları arasında yapılan karşılaştırmayla benzerlik göstermektedir. Kurudayıoğlu ve Karadağ (2006) farklı iki yayınevi tarafından hazırlanan 8. sınıf Türkçe ders kitapları üzerine yaptıkları çalışmada MEB Türkçe 8 ders kitabındaki metinlerde 10.565 toplam kelime (tokens), 2.902 farklı kelime (types); Elit Yayınları Türkçe 8 ders kitabındaki metinlerde 12.127 toplam kelime (tokens), 3.286 farklı kelime

(types) bulunduğunu ve iki ders kitabı arasında 1.444 farklı kelimenin (types) ortak olarak kullanıldığını tespit etmişlerdir. Bu değerler iki kitap arasındaki ortak kelimelerin MEB Türkçe 8 ders kitabındaki farklı kelimelerin (types) %49, 75'ini, Elit Yayınları Türkçe 8 ders kitabındaki farklı kelimelerin %43,94'ünü karşıladığını ortaya koymaktadır. Sonuçlar bu çalışmada elde edilen değerlere oldukça yakındır ve geçen süre içinde ders kitaplarının hazırlanmasında öğrencilere ortak söz varlığı kazandırma bakış açısında bir değişikliğin olmadığı görülmektedir.

Söz varlığı ortaklığının %50'nin altında gerçekleştiği bu durum ders kitaplarının hazırlanmasında nesnel ölçütlerin bulunmadığı sonucunu ortaya koymaktadır. Mevcut Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019) söz varlığının zenginleştirilmesi bir amaç olarak ifade edilmiş olsa da bunun nasıl sağlanacağına ilişkin bir açıklama yer almamaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasının nedeni Güzel'in de çalışmasında (2006) belirttiği gibi öğrencilere ortak söz varlığı kazandırmak açısından öğretimi hedeflenecek ortak bir sözcük listesi bulunmamasıdır. Ortaya çıkan sonuçlar, ders kitaplarına seçilen metinlerin söz varlığı bakımından uygunluğunun yazarların uzmanlık sezgisine veya öngörüsüne bağlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Elbette iki farklı kitabın söz varlığının bire bir aynı olması söz konusu olamaz. Ancak uyumun en azından %70'in üzerinde olması gerekir. Bu oran farklı iki kitaptaki söz varlığının üçte ikisinin (2/3) ortak olması anlamına gelmektedir. Esasen Türkçe Dersi Öğretim Programındaki (2019) tematik yaklaşım öğrencilere ortak bir söz varlığı kazandırmayı sağlamaya dönük bir kıstas olarak kabul edilebilir. Ancak programda toplam 16 tema ve her tema altında çok sayıda alt tema bulunmaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programında (MEB, 2018) "Erdemler", "Millî Kültürümüz", "Millî Mücadele ve Atatürk" temalarının zorunlu olması, diğer temaların ders kitabı yazarının seçimine bırakılması, aynı sınıf düzeyleri için farklı yayınevleri tarafından ders kitaplarının tema ve alt tema bakımından farklılaşmasına yol açmaktadır.

Temel eğitim öğrencilerinin ortak bir söz varlığı kazanmalarını sağlamak açısından temel ilkeler belirlemek ve ders kitaplarının hazırlanmasında bu ilkelerden hareket etmek gerekmektedir. Bu bakımdan temel eğitim öğrencilerinin söz varlığı üzerine yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlar, ders kitaplarına metin seçiminde göz önünde bulundurulabilir. Karadağ (2019), Kelime Öğretimi adlı çalışmasında yaş düzeylerine göre kelime listeleri vermektedir. Bu listeler metin seçimine esas olarak kullanılabilir. Güncel Türkçe derlemlerinden elde edilen sıklık sonuçları metin seçiminde önemli bir parametre olarak kullanılabilir. Türkçede en sık kullanılan kelimelerin metin seçiminde dikkate alınması ders kitaplarının söz varlığı bakımından ortaklığını artıracaktır. Aksan vd. tarafından (2017) derlem temelli olarak hazırlanan A Frequency Dictionary of Turkish (Türkçe Sıklık Sözlüğü) son derece önemli bir kaynaktır. Son olarak öğretim programında yer alan temaların kavram alanları oluşturulup ortak bir

Aynı Sınıf Düzeyi İçin Hazırlanan Türkçe Ders Kitaplarının Ortak Sözcük Açısından Karşılaştırılması

kavram listesi oluşturulması da metin seçiminde hangi kelimelerin dikkate alınacağı bakımından önemli bir gösterge olarak kullanılabilir.

Kaynaklar

- Aksan, D. (2002). *Anadilimizin söz denizinde*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, Y., Aksan, M., Mersinli, Ü. & Demirhan, U.U. (2017). *A frequency dictionary of turkish*. London and New York: Routledge.
- Baş, B. (2010). Söz varlığının oluşumu ve gelişiminde çocuk edebiyatının rolü. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27(27), 137-159.
- Ceylan, S., Duru, K., Erkek, G. & Pastutmaz, M. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6 ders kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Creswell, John W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. Çev. Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güzel, A., Karadağ, Ö. & Kurudayıoğlu, M. (2005). İlköğretim beşinci sınıf Türkçe ders kitaplarının kelime hazinesi bakımından niceliği ve ortak kelime hazinesi kazandırma bakımından yeterlilikleri. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
- Güzel, A. (2006). *İlköğretim birinci kademe öğrencilerine ortak kelime hazinesi kazandırmanın önemi*. (Editör C. Yıldız & L. Beyreli). *Dilbilim, Dil Öğretimi ve Çeviribilim Yazıları*, 323-331. Ankara: Pegem Yayınları.
- Karadağ, Ö. & Kurudayıoğlu, M. (2010). 2005 Türkçe programına göre hazırlanmış ilköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarının kelime hazinesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 423-436.
- Karadağ, Ö. (2018). Dil eğitimi araştırmaları için bir değişken önerisi: Kelime hazinesi katsayısı. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6 (2), 532-537. DOI: 10.16916/aded.372078
- Karadağ, Ö. (2019). *Kelime öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Karagöl, E. & Tarakçı, R. (2019). Söz varlığı öğretimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Milli Eğitim Dergisi*, 48 (222), 149-171. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/45478/571390>
- Köşker, N. (2019). Öğretmen adaylarının zihin/taslak haritalarına göre Türkiye'nin çevresindeki ülkeler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (50), 324-358.
- Kurudayıoğlu, M. & Karadağ, Ö. (2006). Ortak kelime hazinesi kazandırmada ilköğretim sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarının durumu. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), s.335-343.
- Kurudayıoğlu, M. (2011). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin kelime hazinesi üzerine bir değerlendirme. *e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 6 (2), 1797-1808.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2012). *Millî Eğitim Bakanlığı ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği*. Ankara: Resmi Gazete Sayı 28409.
- Onan, B. (2016). Söz varlığı terminolojisi üzerine bir analiz çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(210), 11-29.
- ÖZBAY, D. (2003). Türkçe öğretiminde hedef-araç ilişkisinin ders kitabı örneğinde değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (13), Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16954/176998>
- Soysal, T. (2016). Cumhuriyet dönemi ortaokul Türkçe dersi öğretim programlarının söz varlığının geliştirilmesi açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45 (210), 115-140. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36140/406015>
- Şekerci, Y. (2018). *6. sınıf ortaokul Türkçe ders kitabı*. (Eksen Yayıncılık). Ankara: Özyurt Matbaacılık.
- Okur, P., Yıldız, C. & Okur, A. (2010). İlköğretim okullarındaki okuma etkinliklerinde göz ardı edilen bir konu: sözcük öğretimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 753-773. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16968/177259>

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2019). *Taslak ders kitabı ve eğitim araçları ile bunlara ait e-içeriklerin incelenmesinde değerlendirmeye esas olacak kriterler ve açıklamaları*. Ankara: TTKB Hizmete Özel Doküman.

TDK. (2010). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

Introduction

Turkish textbooks are functional tools in terms of vocabulary development of secondary school students. It is aimed to reach the aims of the curriculum in general by means of the texts in the textbooks and the activities created depending on the texts, and in particular to improve the students' vocabulary. In this respect, the vocabulary in the texts taken from the textbooks is extremely important.

In the Turkish education system, textbooks are used as the dominant educational tool. In order to achieve the goals set in the curriculum, the textbooks must provide students with a rich and flawless content in every respect.

Together with formal education, textbooks are among the sources of students' vocabulary. This situation, which is the case for all textbooks, is even more critical for Turkish textbooks. In the Turkish Language Teaching Program (MONE, 2019), the development of vocabulary is stated as a goal. Turkish textbooks must be appropriate to the vocabulary characteristics of the related grade levels as well as to include new vocabulary elements that students will gain.

The texts in Turkish textbooks are the main sources of vocabulary. Students encounter vocabulary elements in the context of text. The aim of the course is to reach the objectives determined for the language skills through the selected texts within the framework of the themes and sub-themes found in the Turkish Curriculum (MoNE, 2019). The question of the similarity of multiple Turkish textbooks prepared for the same level in terms of vocabulary is a question to be answered. While Turkish textbooks are being prepared, there is a differentiation in terms of vocabulary, although the themes and sub-themes included in the Turkish Language Teaching Program (MEB, 2019) and the text types determined for the related grade level are taken into consideration.

The first aim of this study is to determine the vocabulary of Turkish textbooks of the Ministry of National Education and Eksen Publishing prepared for the sixth grade level of secondary school. Secondly, it was aimed to determine the common vocabulary of textbooks, and finally to determine the proportion of the first 1000 most commonly used Turkish words in textbooks. In this way, the common grade level of Turkish textbooks prepared by different publishers in accordance with gaining common vocabulary and giving place for the most commonly used words in Turkish are revealed.

Method

This research is a case study. Since multiple analysis units are used in the study (Şimşek and Yıldırım, 2013), a single intertwined situation pattern emerges. The intertwined situations in the research consist of the vocabulary of Turkish textbooks, the partnership of textbooks in terms of vocabulary, and the textbooks include the 1000 most commonly used words in Turkish. In the 2018-2019 academic year, the research objects were formed by the 1000 most commonly used words in Turkish listed in Aksan et al. (2017) published by A Frequency Dictionary of Turkish (Turkish Frequency Dictionary) and Ministry of National Education for the sixth grade level MEB Publishing Secondary School and Imam Hatip Secondary School Turkish 6 Textbook (Ceylan et al., 2018), Eksen Publishing (Şekerçi, 2018). In the study, where document analysis was used as a data collection tool, the data obtained were subjected to content analysis and quantitative findings in the categories formed as a result of this analysis were interpreted with descriptive analysis.

Result and Discussion

The first result of this study is that the vocabulary coefficients of the Turkish textbooks whose texts are examined have low values such as 0,23 and 0,21. The second result of the study is that the texts in the 6th grade Turkish textbooks prepared by different publishing houses for the same grade level contain 1,197 common words with a ratio less than 45% (MoNE 42.7%; Eksen 43.86%). The third result of the study is that 74.4% (744 words) of the 100 most commonly used words in Turkish in the Turkish textbook published by the Ministry of National Education (744 words) and 69.2% (692 words) were included in the Turkish textbook published by Eksen

Aynı Sınıf Düzeyi İçin Hazırlanan Türkçe Ders Kitaplarının Ortak Sözcüğü Açısından Karşılaştırılması

Publisheding. The fourth result of the study is that the 1,197 words, which are common to both books, contain 588 of the first 1000 most commonly used words in Turkish.

These results obtained in this study are similar to the comparison between 8th grade textbooks by Kurudayıoğlu and Karadağ (2006). Kurudayıoğlu and Karadağ (2006) in their study on 8th grade Turkish textbooks prepared by two different publishers, 10,565 total words (tokens), 2,902 different words in the text in the 8 textbooks of Turkish Ministry of National Education; They found that 12,127 total words (tokens) and 3,286 different types were found in the texts in 8 Turkish textbooks and 1,444 different words (types) were used jointly between the two textbooks. These values indicate that the common words between the two books meet 49.75% of the different types of words in the Turkish Ministry of Education 8 textbooks and 43.94% of the different words in the 8 Turkish textbooks of Elit Publishing. The results are very close to the values obtained in this study.

The fact that the vocabulary partnership is below 50% indicates that there are no objective criteria in the preparation of textbooks. Although the current Turkish Course Curriculum (2019) has been stated as a purpose of enriching vocabulary, there is no explanation on how to achieve this. The reason for this situation arises because there is not a common word list to teach students in order to give common vocabulary to the students as stated by Güzel (2006). The results show that the appropriateness of the selected texts in the textbooks in terms of vocabulary depends on the authors' intuition or foresight.